

Toespraak door drs. J.D.W. Eerbeek, voorzitter van de Vereniging Samenwerkingsverband Exodus Nederland en werkzaam als hoofdpredikant bij de Dienst Geestelijke Verzorging DZI, gehouden bij de presentatie van de Beleidsvisie Vrijwilligerswerk bij de Sanctietoepassing op 24 juni 2010

Wilfred stond na afloop van de kerkdienst naast me aan een tafeltje in de Silokerk in Utrecht. De Silokerk is een van de 57 Kerken met Stip die laagdrempelig willen zijn voor ex-gedetineerden.

Ik kende Wilfred nog uit de gevangenis. Hij had veel detenties achter de rug. En ik kende hem ook uit Exodus Utrecht. Hij zat daar in het begeleidingsprogramma: leren wonen, leren werken, omgaan met relaties en bezig zijn met de diepere zin van je bestaan.

Samen met een vrijwilliger had hij de eerste stappen naar de Silokerk gezet. Samen om de drempel een beetje lager te maken.

“Ik hoor bij deze mensen hier”, zei hij.

“En ik heb hier ook een taak: ik help iedere week bij de maaltijdavonden, dan maak je je nuttig en je ziet ook mensen”.

Gedetineerden zijn net als ieder ander, verantwoordelijk voor hun eigen leven. Dat is de kern van de menselijke waardigheid van ieder mens. Het is van belang om hen in het dragen van die verantwoordelijkheid toe te rusten, want veel gedetineerden hebben een complexe problematiek op persoonlijk en maatschappelijk gebied. En ook is er een sterk gevoel blijvend afgeschreven te zijn.

In de ontmoeting met gedetineerden zien we dat velen ernaar verlangen om iets van hun leven te maken. En tegelijk blijkt dat die motivatie heel kwetsbaar is en ook dat er weinig binding is met de samenleving.

Velen bevinden zich vaak - al hun leven lang - in een vicieuze cirkel, waar ze zich op eigen kracht niet uit kunnen bevrijden. Er is dus veel begeleidingsprofessionaliteit en concreet maatschappelijk perspectief nodig om hen daaruit te bevrijden.

Maar het begin van de uitweg ligt in henzelf. In hun persoonlijke motivatie.

Een geestelijk verzorger zei: “Als niet in hem of in haar zelf het vlammetje gaat branden om een nieuwe levensweg te gaan, lopen alle begeleidingstrajecten dood”.

In de Inrichtingen van Justitie zijn veel vrijwilligers van buiten actief in het werk van de geestelijke verzorging, of bij andere activiteiten. Die vrijwilligers vervullen daar een belangrijke rol om het geloof van gedetineerden in zichzelf en in andere mensen te versterken. Vaak blazen zij het vlammetje aan van hoop op een betere toekomst.

Ook de samenleving heeft een verantwoordelijkheid om perspectief te bieden. Hoop te geven op een nieuw begin.

Vanwege de complexe problematiek is veel nodig in een integrale aanpak.

Het beleid van onze Minister van Justitie is daarop gericht. Heel aansprekend. Doorzorg in een continue aanpak voor, tijdens en na de detentie met daarbij een samenhangende inzet van alle relevante organisaties. Het is mooi dat het vrijwilligerswerk als potentie van de samenleving, daar nu ook een plaats van betekenis in heeft.

Vrijwilligers spelen in het re-integratieproces en in de samenhangende aanpak een belangrijke rol. Tijdens de detentie. En na de detentie. Als maatje, als deelnemer aan het Ouders, Kinderen en Detentieproject. Vrijwilligers als aanvulling op het belangrijke werk van de professionals, met een bijzondere meerwaarde.

Vrijwilligers laten je voelen dat je erbij blijft horen, ook als je vast zit. Ze geven je de ervaring dat je van betekenis bent. En dat je meer bent dan het delict waarvoor je ingesloten bent.

Ze hebben aandacht en geduld om jou in jouw bijzondere situatie te ondersteunen.

In de handdruk die ze geven, in het kopje koffie dat ze met je drinken, hoe ze naar je luisteren, wat ze een volgende keer nog weten van wat je ze hebt verteld: het zijn allemaal signalen dat je wel ingesloten bent, maar niet uitgesloten. En dat hoe je leven ook gelopen is, er mensen zijn die je niet afschrijven.

Vrijwilligers zijn de uitgestoken hand van de samenleving. Ze vertegenwoordigen goede wil om mensen erbij te houden. Ze brengen een verbinding aan met de samenleving. En ze dragen ertoe bij dat ook de samenleving zelf, en niet alleen professionals, betrokken is bij het re-integratieproces.

Heel bijzonder daarbij is dat hun werk en de verhalen die ze erover vertellen, ook een bredere uitstraling kunnen hebben in de omgeving van de vrijwilligers. En dat zo ook meer draagvlak groeit voor de re-integratie.

‘We moeten gedetineerden laten voelen dat we ze nodig hebben!’ riep de theoloog Prof. Erik Borgman eens uit.

We hebben jullie nodig! Dat is een uitnodiging om mee te doen. Het is een uitnodiging tot participatie. Mgr. Van Luyn, Bisschop van Rotterdam, zei bij de opening van een Exodushuis dat die participatie van ex-gedetineerden de ambitie moet zijn van het hele re-integratieproces.

Vrijwilligers delen met gedetineerden en ex-gedetineerden een stukje van hun levensweg.

Bijzonder is dat hierbij sprake is van wederkerigheid.

Zij doen het niet alleen voor de gedetineerden, maar ook voor zichzelf. Ze hebben de ervaring dat ze er zelf ook veel voor terug krijgen. Zij zijn dus wederzijds voor elkaar van betekenis.

Dat geeft aan het vrijwilligerswerk een heel bijzondere eigen kwaliteit.

Vrijwilligers spelen een belangrijke rol om in het spanningsveld tussen gebrokenheid en verlangen naar toekomst de hoop levend te houden.

Vrijwilligers geloven in mensen en in het recht van ieder mens op een medemens onderweg.

Zo motiveren en ondersteunen ze gedetineerden en ex-gedetineerden om er doorheen te komen.

En waar dat kan gaan ze samen op zoek naar participatiemogelijkheden, naar plaatsen waar ze mee kunnen doen en waar ze nodig zijn.

In hun eigen familieverband, in de buurt.

Een sportvereniging, een kerk of moskee, vrijwilligerswerk.

De belangenloze betrokkenheid en de gelijkwaardige relatie van de vrijwilligers is een stimulans om vol te houden bij tegenslag en vertrouwen te ontwikkelen in zichzelf en in het bredere verband van de samenleving.

Zo kunnen door deze intermenselijke verbintenis gedetineerden verbondenheid voelen met de samenleving. En wie weet ook een beetje thuisraken in de samenleving en daar ook hun steentje bijdragen.

Als dat lukt, is de neerwaartse criminaliteitsspiraal doorbroken en vervangen door een weg vooruit, de toekomst in.

In de beleidsvisie heeft het vrijwilligerswerk bij Justitie een gezicht gekregen en het wordt geplaatst in een ontwikkelperspectief. De maatschappelijke betekenis ervan wordt zichtbaar. Het biedt de vrijwilligersorganisaties de kans om deze betekenis in een breder verband verder te ontwikkelen. En daarom zijn wij zo blij met deze beleidsvisie.

We brengen dank aan het projectteam onder leiding van Edo Brommet voor het constructieve overleg en we danken u, Excellentie, dat u dit beleidsdocument tot onderdeel van het beleid hebt gemaakt.